

# DE REFORMATIE

## WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 105:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gron.); Dr C. Bouma, 's-Gravenhage; Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Zevenhoven; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr D. van Dijk, Groningen; Dr K. Fernhout, Baarn; Dr W. H. Gisp, Delft; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Kelzer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Tzum; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; Dr J. C. Rullmann, Wassenaar; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; D. Ströo, Bussum; J. Strikwerda, Dokkum; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Dr C. Veenhof, Harkstede; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage; Jan Zwart, Zaandam.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:  
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloedijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:  
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.  
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.  
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.  
Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Evenwicht of Waarheid? I. — Uit de Schrift: Souvereiniteit. (Job 33: 23—24a.) — Kerkelijk Leven: „Verbond” — grondwettig woord voor „alle vleesch”. I. — Lit. en Kunst: „Strooschippers” van J. K. van Eerbeek. — Vakwetenschap en Praktijk: Eenige opmerkingen over en naar aanleiding van „Geboorbeperking” door T. Oldenburger. V (Slot). — Muz. Kroniek: Muzikale opvoeding door de Radio. Bachs Registratie. — Zending en Evangelisatie: Twee eeuwen Suriname-Zending. II. — Correspondentie van de Redactie. — Perschouw. — Boekbespreking. — Kerknieuws.

## HOOFDARTIKEL

### Evenwicht of Waarheid? I

I.

Op dezen en den vorigen Schooldag hebben in het middelpunt van ons aller aandacht gestaan de kerkelijke bewegingen van de vorige eeuw. Zij zijn hier, naar we hopen door ons allen herdacht. Dat herdenken van gebeurtenissen in en met de kerk is een moeilijk ding. Immers we willen niet vóór alles bepaald worden en ons zelf bepalen bij de menschen, die toen hebben geboden en geleden, geschreven en gehandeld. Neen het ware herdenken wil hier zien zoo scherp en klaar als maar mogelijk is, wat geschied is in en met de Kerk van Jezus Christus, de „una sancta”. Het echte herdenken streeft ernaar Jezus Christus zelf te zien, die met Zijn Geest en Woord door het ambt kerkvergaderend, kerkzuiverend, kerkhandhavend, kerkvoltooiend bezig was. Als we Hem niet hebben gezien in al dat werken en worstelen van menschen, van ambtsdragers, dan zijn we aan het ware herdenken niet toegekomen.

Is dit herdenken reeds moeilijk — nog zwaarder wordt het als we het nog breder en dieper, meer existentiëel, opvatten. Dan is het herdenken niet maar alleen een zich weer voor den geest halen en vervolgens rustig beschouwen, als op een afstand, van wat vroeger is gedaan door Jezus Christus. Neen, we willen dan dat ons herdenken een voortzetting en verdieping wordt van wat toen is gewerkt.

We willen, dat ons herdenken zelf kerkbouwend, kerkbewarend is. We willen onze herdenking dienstbaar maken aan de rijpwording van de eene heilige katholieke kerk. We willen dus in en door het herdenken weer meer en grondiger overwonnen worden door de waarheid Gods. Want alleen dat overwonnen worden en zich laten overwinnen door de waarheid Gods maakt ons tot medebouwers aan den tempel des Geestes, welke is de kerk van Christus.

Wie ook maar oppervlakkig de geschiedenis kent, weet hoe zwaar dat geheel en al overwonnen worden door de waarheid Gods voor velen is geweest. Hoe weinigen tenslotte geheel en al hebben gebogen voor de heilige openbaring Gods.

O ja, men boog wel, maar niet volkomen. Naast de waarheid Gods, zooals die concreet is in Zijn verbond, Zijn woord, Zijn wet, Zijn beloften, hield men andere zelf gekozen vastigheden krampachtig omklemd, d.w.z. men handhaafde zichzelf ten deele. Men was in den waan te buigen voor de waarheid Gods, maar men had die waarheid eerst a.h.w. uitgehold en opgevuld met de afvallige verzinsels van eigen hart.

Reeds heel spoedig na de apostelen is dat begonnen. Van p.m. 90 na Christus tot op Calvijn heeft de kerk b.v. nooit meer zuiver gezien wat

het ambt was. Een golf van afgoderij is daarvan het gevolg geweest. En de gansche kerkgeschiedenis tot Calvijn en ook na hem is een aangrijpend schouwspel van het binnendringen en heerschen van allerlei heidensche gedachten en beschouwingen in de Christelijke kerk. Telkens weer is er het streven om allerlei vorm van heidendom samen te smelten met de openbaring Gods.

't Gevaarlijke van al zulk pogen was, dat juist in de kerk dergelijke pogingen tot synthese ontstonden. Zoolang een of andere beschouwing geheel en al buiten de kerk staat is zij geen gevaar. Maar dat gevaar komt en groeit, wanneer menschen in de kerk besmet worden en vaak ter goeder trouw meenen zulke opvattingen te kunnen rijmen met het Woord van God, ja, zelfs van oordeel zijn, dat Woord daardoor klaarder te kunnen verstaan en inniger te gehoorzamen. En dan ontstaat die ontroerende tragedie, dat menschen, meenend Gode een dienst te doen, Zijn werk tegenstaan! Ondanks hun goede bedoeling mischien, waren ze niet gansch en al beheerscht door het Woord van God, bogen ze niet volkomen, hinkten ze aldoor op twee gedachten.

Smartelijk heeft zich b.v. deze tragedie afgespeeld in de vorige eeuw bij den levensarbeid van Groen van Prinsterer.

Als een weemoedige klacht komt het telkens weer voor in zijn geschriften, dat zijn vrienden de oorzaak zijn van de mislukking van velerlei strijd.

't Was Da Costa, die in 1843 op een oogenblik, toen een poging tot reformatie der kerk heerlijke zegen scheen te zullen ontvangen, door een fellen aanval op Groen, den vijanden een makkelijke overwinning bezorgde.

't Zijn de vrome Christelijke vrienden, niet de bittere vijanden, die de heillooze schoolwet van 1857 bewerkten.

't Is de orthodoxe Beets geweest, die hem hartstochtelijk tegenwerkte in den strijd om de vrije Christelijke school.

't Was Bronsveld, die telkens weer waarschuwde tegen de politiek van Groen.

„Wanneer ik”, zoo schrijft Groen ergens, „hetgeen mij in den strijd op politiek en kerkregtelijk terrein wedervoor, naga, dan is het, dunkt me, onloochenbaar dat mijn levensloop in eene reeks van teleurstellingen, doorgaans in het meest gunstig tijdsgewricht door vrienden veroorzaakt, beslaan heeft.”<sup>2)</sup>

Bitter klaagt Groen, die volgens Prof. Fabius dikwijls naar den strijd smachtte, dat men hem maar laat praten. Ja zoo onbroederlijk werden de „broeders”, dat zij niet eens meer polemiseeren wilden. „Polemiek tegen mij is der moeite niet meer waard.”<sup>3)</sup>

Dr Kuiper typeert den strijd van Groen met z'n weinige gelrouwen tegen Beets, Chantepie enz. als een van heelen en halven.<sup>4)</sup> Er was een diepgaand verschil, n.l. in de uitgebreidheid van het terrein, waarop het christelijk beginsel doorwerkt. De heelen wilden de doorwerking van de gehoorzaamheid aan Gods Woord in gansch het leven. De halven niet, al betoogden ze nog zoo krachtig van wel!

2) Parlementaire Studien en Schetsen, dl II, blz. 192. Geciteerd bij: Fabius, Voorheen en thans, pag. 6. Vgl. ook Fabius: „Groen van Prinsterer — nooit gevolgd” in „Antirev. Staatskunde”, Driemaandel. orgaan 3e kwart. 1929, p. 235 en vooral noot 12 op blz. 262.

3) Nederl. Gedachten, dl I, blz. 244.

4) Herant 18 Maart 1870 e.v. artikelenreeks: Een ernstig geschil. Zie Fabius pag. 157—159.

Met deze inleidende opmerkingen wil ik probeeren bij de kern van m'n onderwerp te komen. 't Is n.l. mijn bedoeling enkele symptomen van een geesteshouding, een principiële stellingkeuze te teekenen, die zich ook laat ontdekken, min of meer duidelijk, in wat men historisch gezien, „de gereformeerde gezindheid” kan noemen. Een stellingkeuze, die o.a. oorzaak is geweest van die rampen in de kerkhistorie, waarvan ik u enkele noemde.

Die houding kan dan in ruwe trekken, als volgt worden geschetst. Er is een willen buigen voor Gods Woord, een willen leven uit Gods openbaring. Maar op een of andere manier, in een of andere richting heeft de wijsheid der wereld de geesten nog te pakken. Er zijn allerlei opvattingen, meeningen, beschouwingen, motieven, die het hart en dus ook het denken beheerschen, maar die niet gevormd, gegroeid zijn in 't buigen voor Gods Woord, maar stammen uit allerlei afvallig en dus in den grond heidensch leven en denken.

Natuurlijk vindt die overname van zulke aan Gods openbaring innerlijk vreemde gedachten niet zóó maar, onveranderd plaats. Neen, die gedachten, beschouwingen, meeningen, worden min of meer gechristianiseerd en zóó krijgen ze macht over de geesten en beheerschen het leven in alle richtingen.

't Gevolg hiervan is, dat er een eigenaardige tweeheid, ja een innerlijke tegenstrijdigheid in het leven ontstaat. Want vreemde, puur menselijke en dus in wezen afgodische opvattingen laten zich nooit ofte nimmer verzoenen met de gedachten Gods. Ze staan tegenover elkaar als wijsheid Gods en dwaasheid der wereld.

En die tweeheid in leven en denken verlamt de levensactiviteit, ze verstrikt in onontwarbare raadselen, ze voert tot benauwende onzekerheid, ze maakt a-priori ongeschikt tot waarachtigen gehoorzaamheidsarbeid en slaat dus het leven met onvruchtbaarheid.

In zoo'n levenshouding nu openbaart zich een merkwaardig verschijnsel.

Hoewel twee in den grond tegenstrijdige machten zich laten gelden, hoewel men beginselen aanvaardt, die elkaar uitsluiten en zich niet laten verzoenen, ontstaat toch een hardnekkige poging om het tegenstrijdige te vereenigen, het onverzoenbare te verzoenen. En meestal bereikt men een of andere oplossing, die schijnbaar een eenheidsbeschouwing is, een oplossing, waardoor men schijnbaar door een centraal beginsel wordt beheerscht en geleid.

Maar oft is, als gezegd, slechts schijn.

Niets anders bracht men tot stand, dan die twee tegenstrijdige beschouwingen in een zeker evenwicht te plaatsen. Men houdt het ééne vast, maar ook het andere. Het ééne volgt men niet consequent, maar het andere ook niet. Het ééne heerscht niet absoluut, maar het andere evenmin. Er is een evenwichtstoestand geschapen, die oppervlakkig gezien „einheitlich” schijnt, maar voor den opmerkzamen toeschouwer de innerlijke tegenstrijdigheid niet verhuult.

De enkele symptomen nu, die ik u wilde teekenen bestaan in een paar van bovengenoemde evenwichtsconstructies. 't Is helaas niet mogelijk er diep op in te gaan en b.v. het verband op te zoeken tusschen zoo'n constructie en de geesteshouding, die u zooeven werd geschetst. Telkens wil ik dan beproeven tegenover zoo'n evenwichtsconstructie de waarheid der Schrift te plaatsen.

II.

C. VEENHOF.

1) Toespraak gehouden op de „Theologische School” dag te Kampen, 20 Juni 1935.